

KGORO YA THUTO YA GAUTENG
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA TLALELETŠO
MAEMO A GO LEKANELA
(Lephephe la Bobedi)

NAKO: diiri tše 2

MEPUTSO: 80

DITAELO:

- Lephephe le arotšwe ka dikarolo tše TLHANO e lego A, B, C, D le E.
 - Karolo ye nngwe le ye nngwe e na le ditsopolwa tše NNE tše o di nago le meputso ye 40.
 - Araba dipotšišo tše PEDI fela go tšwa dipukung tše o ithutilego tšona.
 - Ngwala ka bothakga ka mongwalo wa go balega.
-
-

KAROLO YA A
DIRETO

POTŠIŠO 1

Senakangwedi 5 – D.M. Mampuru

Bala ditsopolwa tše di latelago ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Lelalaphaephe

Se mo segeng ke motho,
O belegwe ke batho,
A hloka mahlatse bja ka nna le wene, 3
A diila maru a lerato le tlhokomelo,
Goba ba mmelegi ba halane,
Ba se sa tšeelana mello, 6
Ba mmo laiša phefo ya kgakanego,
A itira setseketsake,

- 1.1 Ke eng seo se ka dirago gore seretwa se segwe ke batho? (2)
- 1.2 Na ke tshwanelo gore motho wa go swana le yo a segwe? Thekga karabo ya gago. (2)

- 1.3 Na ke thuto efe yeo moreti a ratago go re fa yona mo seretong se? (2)
- 1.4 Ge o be o le lalaphaephe o be o tla dirang ge o bona batswadi ba fapana? Efa dintlha tše PEDI. (4)

Setsopolwa B

Meritimebedi	
Ka boradia, le bobbe, ga ba fapane feb. Moriti tenang, o ntshofatša pelo ya ka, e šweufetše! Nna le wena, go amogetšwe mang pele fa?	3
Ke mang yo, lefastereng la ka, mosadi? O tšwa kae mola monna ka fa a phela? Ke kgale ke bona gore moriti wa bobedi o gona; Nna ke wa go kokona marapo le melatša. Wa bobedi moriti, o swana le mong; Lehono ke wela tsela, ke kgotšwe.	6 9

- 1.5 Na mothalotheto wa mathomo o tšweletša semelo sefe sa seretwa? (2)
- 1.6 Ngwalolla mothalotheto wo o hlalošago gore moreti ke lebakanyana a na le pelaelo ya gore moriti wa bobedi o gona. (2)
- 1.7 Moreti o šupa eng ge a re yena ke wa go kokona marapo le melatša? (2)
- 1.8 Na moreti o ile a tšea sephetho sefe? (2)
- 1.9 Na o bona sephetho seo se tšerwego ke moreti go 1.8 e le se sekaone? Thekga karabo ya gago. (2)

Setsopolwa C

Moriti wa ka	
Wena mantsho, go nna o nyakang? O a ntlhaswa eupša o rata go ntšhala morago. Ge ke go batamela, o a katologa; Ge ke go swara, o a tšhaba; Ge ke go lelekediša, o epela dihala fase. La gago lebelo, mpšhe ke ngwana. O wa ka, eupša lebelong o a nšhia, Eupša ka sekgalela o khuta ka fase ga ka, O re le fefile, o tšhabele ka bohlabela, ke go šire.	3 6 9

- 1.10 Ke mang yo a rakwago? (1)
- 1.11 Efa mabaka a MABEDI ao a dirago gore motho yo a rakwe. (4)
- 1.12 Sereto se ke sa mohuta ofe? Thekga karabo ya gago. (3)
- 1.13 Ge o be o le moreti o be o tla dirang ge motho yo o mo ratago a go swara ka tsela ye? (2)

Setsopolwa D

Mponele ngwanaka	
O be o le kae ngwanešo, Ge bangwe re matlafatšwa. A gago mahlatse o šietšeng? Gobane a rena re phuhlame nao. Go tšwa go a boKubu le boKwena.	3
Ge e le wa ka o bonagetše, Sa ka sereto se reilwe, Thari ke boile ka ye kgolo.	6
Wa gago o kae mosadi, Metangtangyona o feditše.	9

- 1.14 Na phošo ye kgolo ya seretwa ke efe ge se sotlwa ka tsela ye? (2)
- 1.15 Na e ka ba moreti o be a retwa ka lebaka la eng? (2)
- 1.16 Mothalotheto wa seswai o gatelela taba efe? (2)
- 1.17 O ka eletša bjang seretwa tabeng ye? Efa dintlha tše PEDI. (4)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
PAPADI / TERAMA**

POTŠIŠO 2

A mo swina ngwanana'thakana – M.S. Serudu

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Lekope:	Ntheeletše gabotse, Moratiwa. Goba ba re ke wena o ntlhohleletšago goba ba leka go dirang, ga go sa na le seo se ka mpušetšang go Mologadi. Ke monna ga kerate go bona gabedi.
Mmatlala:	O a bolela, Papa, fela ke na le poifo. Letswalo la ka ga le mpee fase. Na ge o ka hwetša seo Nadinadi a go boditšego e se nnete o tla reng?
Lekope:	Theeletša mo, Mmatlala. Monna yola ke mogwera wa ka yo mogolo. A ka se ntahletše. Ge a re o mmone ke tloga ke kgolwa.

Mmatlala: Ai, le ge go le bjalo, letswalo la ka le ntlhokiša khutšo. Ditaba tša mabarebare ga ditshepiše.

Lekope: O tloga o le lefšega. Na o bona nke Mologadi o tla go ela ga Matonya le wena?

Mmatlala: Mohlomongwe ke sona seo se mpethišago letswalo. Ke tloga ke boifa baloi kudu. (*Setunyana*.) Masogana ale a gagwe ona ga o bone a ka ba le mokgwa le rena?

Lekope: Atšhi! Bao ke bannamolomo. Sa bona ke go hlwa ba tagilwe. Ga ba tsebe gore gonabjale ge ke ba rakile ka lebenkeleng ba tla hwetša kae tšhelete ya go reka digalagala tšeo tša bona.

Mmatlala: Bjale o bona nke taba ye ya ka le wena e tla feletša kae?

Lekope (*O a tširoga*): Hlatholla, ga ke go kwešiše.

Mmatlala: Ke šupa gore nna le wena re ka se kgone go dula mmogo re sa nyalana. Le gona re ka se kgone go nyalana o se be wa hlala Mologadi. O tsebe gore molato o tlo go ja ge e le wena o ngadilego legae la gago.

- 2.1 Go be go diregile eng ge Lekope a tla re ga a nyake go bona gabedi? (2)
- 2.2 Mmatlala yena o be a na le poifo ya eng ka ditaba tša Nadinadi? (2)
- 2.3 Se sengwe seo se bethišago Mmatlala letswalo ke sefe? (2)
- 2.4 Ke mabaka afe a MABEDI ao Mmatlala a rego a tla ba thibela go dula mmogo? (4)

Setsopolwa B

Modupi: Ke thutše kota ka phatla, warra. Mokadikatšana yola wa mokgalabje ga a rate go kwa selo ka nna.

Segola: Lebaka?

Modupi: Gape o nnyaditše kudu. O tloga a ntšotše marokgo. O re nna ga ke mohuta wa gagwe, le gona ke segatamorokwana. O re ga ke a mo swanela le gona yena ga a nyake segadikana ka ge a se a fetwa ke nyalo. Ge ke rata nka dio llela go masolelwa a a tletšego motse wa gešo.

Segola: Ao, warra! Na le wena o be o mo holofetša lenyalo?

Modupi: Le gatee. Ke tloga ke mmoditše go tloga mathomong gore ke nyaka e eba montšhatšhego.

Segola: Bjale?

Modupi: Ga a nyake go kwaselo. Ka be ka duma genka be re ile ra kwana ka go mo papatla ra tlogela tše ntši. Ke thibetšwe ke wena!

Segola: Aowa, warra. Gape re kwane ka taba ye. Ke belaela gore o ile a lemoga ka pela gore o tseba se sengwe ka ga gagwe le mokgalabje yola. Mohlomongwe o šetše a mmoditše le gore o re rakile ka kua lebenkeleng la gagwe. (*Setunyana*.) Bjale o bona nke leano le lengwe ke lefe?

Modupi: Na wena ga o sa mo leka?

- 2.5 E ka ba Modupi o šupa eng ge a re o thutše kota ka phatla? (2)
- 2.6 Na e ka ba Mmatlala o boditše Modupi mantšu afe ao a dirilego gore Modupi a ikwe a nyaditšwe? Efa dintha tše PEDI. (4)
- 2.7 Na o bona kgopolo ya go papatla Mmatlala e be e le ye kaone? Thekga karabo ya gago. (2)
- 2.8 E ka ba Modupi o be a ile go dirang gaboMmatlala? (2)

Setsopolwa C

Mmatlala (<i>Ka tšhegamo</i>):	Ke ile ge ke batamela lebating ka kwa nke go bolela batho. Se ke se topilego ke ge ke ekwa Thomo a botšiša Lekope gore na o tla kgona go fihla gae gosasa mantšiboa.
Pebetse:	Basadi! Ke gore o romilwe go tlo mmitša. Ge a ka mo theeletša le yena e tla be e le setlaela ruri.
Mmatlala (<i>O tshwenyegile</i>):	Re tlo dira bjang, Mma? Batho bale o ka reba ntweng. Ba leka ka mešogofela go re aroganya.
Pebetse:	Ašii! Ba ka se beše. Ekwa nna mmago, ngwanaka. Monna o bušwa ke lerato le dijo. Wena se ikopiše hlogo. Mo apeele dijo tša matsaka, o mo hlatswetše diaparo a hlweke, o nape o mo fe lerato. Ge o dirile bjalo gona o tla be o upile ponyane.
Mmatlala (<i>O ediša sefahlogo</i>):	O realo, Mma? Gape ke hweditše a fetogile, sefahlogo se tletše manyami. Le ge ke myemyela o ka re ke a mo seleka. (<i>Setu.</i>) Bjale ge a ka re o boela mosading wa gagwe ke reng?
Pebetse:	Se tshwenyege, o tla be a boela go wena. Wena mo hlohleletše gore a hlale mosadi yola wa gagwe. Ge o dirile bjalo gona le tla dula ka a mabedi. O tla ba mogatša' mohumi, ngwanaka. O tla ja o lahla, o apara ka go rata.

- 2.9 Ke mang yo Pebetse a rego o romilwe go bitša Lekope, le gona o romilwe ke mang? (2)
- 2.10 Na ke therešo gore monna o bušwa ke lerato le dijo? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 2.11 Ke dilo dife tše PEDI tšeo Pebetse a rego Mmatlala a di direle Lekope gore a se ke a hlwa a gopola gae? (4)
- 2.12 Pebetse o re Mmatlala ge a ka kgona go hladiša Lekope o tla phela bophelo bjo bo bjang? (2)

Setsopolwa D

Nadinadi:	Lekope, o se ke wa ntira mošemanyana. O boletše maaka mosading wa gago gore ke mo hweditše a itia bola ka kua ga Matonya. O tile ka ga ka wa nthogaka. Ebago o nyakang go nna?
Lekope (<i>Ka šiši</i>):	Mpheane towe, o mphumetše lapa ka molomo wa gago wo motelele. Ako mpotše mo kantorong ya kao nyakang? Ke nyakile go gobatšwa ke batho ka baka la gago. Mphologe, Nadinadi, o ntshenyeditše go lekane!
Nadinadi:	O tsenwe ke malopo, moisa tena! Mmadibekwane yola o go lešitše tahlane! O a tlaarea, ga o tsebe le mo o yago.
Thomo (<i>O tshwenyegile</i>):	Na le hloma bjang, banna? Anke le itshware senna le bolele ye e lego taba. Gonabjale le hlabile lešata, le re kweša le dinonyana.
Lekope:	O se ke wa tšena ditaba tše, Thomo. Ga o di tsebe. Monna yo o ntša direthe. Mmotše a ntšwele motse pele ke selekega kudu.
Nadinadi:	O tla ntirang, letšopša tena?
Lekope: (<i>O a emelela</i>):	Nadinadi, etšwa ka mo ofising ya ka (<i>O a mmatamela, Thomo o ba tšena gare</i>)

- 2.13 Ke melato efe ye MEBEDI yeo Nadinadi a e fegago Lekope? (4)
- 2.14 Lekope yena o fega Nadinadi melato efe? Efa ye MEBEDI. (4)
- 2.15 Ge o be o le Thomo o be o tla dirang ge ditaba di eme ka tsela ye? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [40]

KAROLO YA C
PADI

POTŠIŠO 3

Nnete fela – M.A. Kekana

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ariel a fofiša taba yeo ka go re: "Leoto la gago le bjang? E re ke bone," a ya fase go hlahloba leoto leo la Bubbles, "ge le le bohloko o ka se otlele gape. Re tla tloga mmogo ka sa ka, ga go ka tsela ye nngwe. O tla fiha o romela yo mongwe go latasefatanaga se sa gago." Go be go na le kwagalo ya kgotsafalo ge a bolela lefoko la morago.

Le ge leoto leo le be le sa ruruga le be le le bohloko. E be e le la nngwe le thinyegilego. Mme Bubbles o be a tseba gore nnete a ka se iketle go otleleng ge a ka leka. Fela ka mokgwa wo a bego a thakgetše ka gona, o be a sa kwe bohloko bjoo selo.

"Ke tla leka go otlela ..."

"Aowa," ke Ariel ka tlišo, "ga ke nyake kotsi ye nngwe gape, o a bona mamohla ke tšatši la ditiragalo. La mathomo ke kgšetšediago, o a thedimoga, go tla wena, sengwalwa le sona se a utswiwa – aowa, go lekane." A oketša a bolela ka go gatelela? "O sepela le ma."

- 3.1 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša gore go diregileng morago ga gore leoto la Bubbles le thinyege. (4)
- 3.2 Ba re Bubbles le ge a be a ekwa bohloko o be a thakgetše kudu. Na o be a thakgadišwe ke eng? (2)
- 3.3 Ka ntle ga go thinyega ga Bubbles, go be go diragetše eng ge Ariel a tla re ke letšatši la ditiragalo? (2)
- 3.4 Ariel o ile a dirang go kgonthiša gore ga go diragale se sengwe gape? (2)

Setsopolwa B

Go e nyakišiša go be go ra gore a se swarele Bubbles kgole gobane ka mokgwa woo a ka mmona bjang. O be a swanetše go dira gore a be kgauswi le yena. Yeo e be e le taba ye e amogele gago go Ariel. Gobane ka yona o be a bona a ka kgona go phetha merero ye mentšhi ye mogopolo wa gagwe e šišitšego ka yona mabapi le lekgarebe le. O be a nyaka go tseba gore ba ga Noko ba tšilo khutšana bjang le batšhabiši bao ba Karabo. O be a swanetše go dira gore a be kgauswi le dinokwane tšeo a tle a tsebe gore ba nagana eng kayena bjale ka ge a tseba gore a ka no ba kotsing nako efe le efe ka bona. Gomme tšeo di be di ka kgonega ge a ka batamela Bubbles. Se sengwe gape se mo fišago kudu e be e le taba yela yagore o rata go bona Bubblesa wele pele ga gagwe. O be a belaela go mo thapiša, a thubakanye boikgantšhonyana bjala bja gagwe, a mo dudiše mo boMotlatšo ba lego gona. Ge seo se se nke se direge o be a ekwa a ka se thakgale. Ee, morago ga seo gona o be a ka no mo lesa a ya mo a ratago. Eupša pele ga moo gona o be a ka se mo lese ka khutšo.

- 3.5 Ke mabaka afe a MARARO ao a dirilego gore Ariel a ipatametše kgauswi le Bubbles? (6)
- 3.6 Ariel o re o tla dirang ka Bubbles ge yena a hweditše se a se nyakago? (2)
- 3.7 Temana ye e tšweletša Ariel e le motho wa mohuta mang? (2)

Setsopolwa C

Ge nako e dutše e tšwela pele moo Bubbles o ile a ikwa a lokologa le go feta pele. Mokgwa e be e le gore o ikhweditše a kgahlwa ke tše ntšhi nakong ye. Ba be ba dikologilwe ke bobotse. Efela go be go se botse bjo bo phalago boitshwara bja Ariel go yena lebakeng le. O be a tloga a laetša se yena Bubbles a ratago a se laetša, e lego go ba le kgahlego godimo ga gagwe. O be a mo lebelela ka mokgwa wo o tššetšago seo. A bolela le go itshwara bjalo mo go sa belaeišego gore se Kwena a bego a se bolela e be e le nnete. Se se be se lekane go dira gore Bubbles a ikwe a le tseleng ya katlego. Maikutlo ao a ile a mo ruthofatša. A thoma go se sa bona Ariel bjalo ka bothata go etša pele. Mme bjalo ka maikutlo a gagwe le mahlo a gagwe a ile a thoma go ruthofala ge a gadima Ariel. O be a ikwa a na le maatla go dira ka mo morero wa gagwe o nyakago ka gona. Mme a kgona go gata go mo hlaswa ga gagwe a fetola kgahlego ya Ariel ka mokgwa wo o swanetšego go ya ka morero woo.

Se se kgahlšago ka bao ba babedi ke gore ntweng ye ya bona ya go thetšana le go thubana lebakeng le yo mongwe le yo mongwe wa bona o be a kgotsofala ka kgatelopele ye a e bonago ka yo mongwe go se ba se tsomago.

- 3.8 Ke eng seo se bego se dira gore Bubbles a ikwe a lokologa le go feta pele? Hlaloša o lebeletše maitshwaro a Ariel. (2)
- 3.9 Na Ariel le Bubbles ba be ba thetsana ka ditsela dife? (4)
- 3.10 Na ke tshwanelo gore batho ba forane ge ba nyaka go tseba se sengwe ka yo mongwe? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 3.11 O ka eletša bjang batho ba go swana le Ariel le Bubbles tabeng ya go nyaka go hwetša ditaba tša yo mongwe ka boradia? (2)

Setsopolwa D

A bonago bjale gore *sindikheithi* e feditše ka go rata go khutšana le Bubbles ka polao, o be a hwetša e le ga gagwe gore a dire ka mo a ka kgonago go phološa morwediagwe. O ile a ya a sebotša Kwena morero wa bao *basindikheithi* ba bangwe. Kwena o ile a thulana le taba yeo ka ntle le tikatiko.

Kwena o be a gana go kgolwa gore Bubbles a ka rata Ariel ka nnete a nyaka go kgaogana naye ka morago ga sebaka se sekaaka ba le mmogo, e bile ba beakanya tša lenyalo. O be a rata go kgolwa gore ge Ariel a ka tlošwa mahlong a bona Bubbles o tla boela go yena. Mme taba ye e swanetšego go katanelwa ka yena ke yona yeo. O be a gana go lemoga gore Bubbles o tišitše ge a re o tla ya maphodiseng ge Ariel a ka bolawa. Mme o be a itokišeditše go sela molao wa *sindikheithi* wa gore Ariel a dule a tlogetšwe go fihla ba swara Bubbles pele. O be a sa ikemišetša gore a ba lese ba hwetša Bubbles pele, gobane ka yena Bubbles o be a se na molato wo o swanetšego ke gore a ka bolawa, ke Ariel yo ba swanetšego go fetša ka yena pele, gobane ke yena a kgelošago Bubbles.

- 3.12 Na Bubbles o be a dirile eng ge *sindikheithi* e nyaka go mmolaya? (2)
- 3.13 Ke ka lebaka la eng Kwena a be a thulana le taba ya polao ya Bubbles? (2)
- 3.14 Kwena o be a kgolwa gore Bubbles a ka dira eng ge go ka bolawa Ariel? (2)
- 3.15 Ke molao ofe wa *sindikheithi* woo Kwena a bego a nyaka go o tshela? (2)
- 3.16 Ke ka lebaka la eng *sindikheithi* e be e beile molao o? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [40]

KAROLO YA D
DINONWANE

POTŠIŠO 4

Moepathutse – S.A. Makopo

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Ya ba ge Mašilwane a ganne taba ya Mašilo.
..... Nkano.
Mašilo a tlelwa ke megopolo ye mebe.
..... Nkano.
E mo tlela bakeng sa lehufa.
..... Nkano.
A phetha ka gore a bolaye Mašilwane.
..... Nkano.
E upša a se tsebe gore a mmolaye bjang.
..... Nkano.
Tšatši le lengwe ge ba le madišong.
..... Nkano.
Mašilo a re: "A re ye go noša dikgomo kua nokeng."
..... Nkano.
Ba gapa mehlape ba leba nokeng go yo noša.
..... Nkano.
Mašilo a re mola dikgomo di ipshina ka go nwa
meetse.
..... Nkano.
A re go Mašilwane: "Le rena a re timole lenyora."
..... Nkano.
"E re go nwe nna pele Mašilwane."
..... Nkano.
"Ge ke feditše go tla nwa wena."
..... Nkano.
"O tla ntshwara ka maoto gore ke se wele ka
bodibeng."
..... Nkano.
"Ke tla re mola ke feditše ka swara wena ka maoto
gore o nwe."
..... Nkano
Mašilwane a swaraMašilo gore a nwe.
..... Nkano.
Ge Mašilo a feditše a swara Mašilwane maoto gore a
nwe.
..... Nkano.
Kganthe o tseba se a se gopotšego ka pelong.
..... Nkano.
Mašilwane ge a nwele a re: "Nkgoge, go lekane ke
nwele!"
..... Nkano.

Bakeng sa go mo goga, Mašilo a kgoro meletša
Mašilwane ka bodibeng.
..... Nkano.
Mašilwane a goeela, gwa se thuše selo.

- 4.1 Ke lebaka lefe leo le dirilego gore Mašilo a tlelwe ke megopolo ye mebe? (2)
- 4.2 Taba ye mpe yeo e tilego mogopolong wa Mašilo ke efe? (2)
- 4.3 Hlaloša ka methaladi ye MEBEDI gore Mašilo o ile a phethagatša bjang kgopolo ye? (4)
- 4.4 Ke ka lebaka la eng Mašilo a be a thabetše lehu la ngwanabo? (2)

Setsopolwa B

Le ge ba re Mokadiathola o ne le mahlo a bogale, a ka se bone.
Gape re tla ya e le mantšiboa gore bompheane ba se re bone,"
gwa realo Mosebjadi.
Ka nnete mantšiboa ba ya ka ba babedi ba swere lelwana ba
fulela dikenywa ka go lona, gomme ba bitšana le ka bana, ba jela
dikenywa tšela ba le ka lapeng le legolo.
Kganthe ge ba fula dikenywa mogogonope wa Mokadiathola o ba
bone. Ge ba feditše ba ipshinne ka dikenywa, ba makala ba wela
fase ka moka ba rapalala, ba šitwa go ema.
Mogogonope ge o bona basadi le bana ba Mokadiathola ka moka
ba rapaletše ba se na thušo, wa fofela motseng wa kgauswi ka
lebelo, wa kotama kgorong ya motse wa re:
"Kokolokokolokoooo!
Ke nna mogogonope motsošabatho ka masa!
Tša masa ga di fele!
Nna ke nyaka Mokadiathola!
Lapa la Mokadiathola le fedile!
Basadi le bana ba lle dikenywa!
Kokolokoooo, phakiša Mokadiathola
Motse o fedile!"
Koša ye ya mogogonope e ile ya tšaba batho ba motse woo.
Banna ba kgobokana kgorong go rerišana ka taba ya
mogogonope, gomme gwa kwarwa gore ba phatlalale le metse
ba nyake Mokadiathola.
Nnetenete ba mo hwetša motseng wo mongwe, ba mmegela
dimaka tše di boletšwego ke mogogonope wa gagwe. A se hlwe
a senya sebaka, a nanoga a leba gae.

- 4.5 Ke ka lebaka la eng basadi ba Mokadiathola ba be ba fula dikenywa mantšiboa? (2)
- 4.6 Na go ile gwa diregang morago ga gore ba je dikenywa tšeo? (2)
- 4.7 Ke eng seo se laetšago gore košana ya mogogonope e ile ya thuša? (2)
- 4.8 Mokadiathola o ile go begelwa ditaba tše a dirang? (2)
- 4.9 Temana ye e tšweletša semelo sefe sa Mokadiathola? (2)

Setsopolwa C

Tšatši le lengwe ge go yo selwa, hlong a re: "Nna ke a lwala, ke tla hlwa mo gae ke iñheeditše."

Mosegare ge go sepetšwe, a šetše a sekame, a kwa košana yela ya mmutla ye e rego:

"Ke mmutla motona

Ke mmutla ke fenya botau."

Mmutla o be a itebetše, gomme a tšwele ka mokgopheng a ipoeletša gantšintši. O rile ge a bona meriti e ewa, a boela ka mokgopeng ka go tseba gore maphoofob ka moka a batametše go boa.

Mathapama ge maphoofolo a boile, hlong a tšea tše a hlwilego a di bona, a ba solela. Ya ba semaka se segolo. Mafelelong gwa kwanwa gore ka le latelego go šale sa mothulakgeru sehlorana, go kgonthiša tše di bolelwago ke hlong. Mosotho ge a sothola o re: "Tša khora di a boelela."

Mmutla a šala a boeletša tšela a go didira maabane.

Ge maphoofolo a goroga mantšiboa, morwa' mathulakgeru a ba gaša ka tšona, a re: "Re hlwa re forwa mo, re tšhošwa ke morwa' Masekane ka mokgopa wa tau!"

Ya ba gona ge morwa' Masekane a bonetšwe ke maphoofolo. A nama a tsoša lebelo a tšhaba. Go fihlela le lehono mmutla o phela ka go tšhaba, o tšhaba go swarwa le go bolawa bakeng sa mahlajana le bofora bja gagwe. Tša kadi ke tšeo!

- 4.10 Ke ka lebaka la eng hlong a ile a šala gae ge go yo selwa? (2)
- 4.11 Ke semaka sa mohuta mang seo se ilego sa bonwa ke hlong tšatšing leo? (2)
- 4.12 Ke ka lebaka la eng mmutla a ile a boela ka mokgopeng ge letšatši le wela? (2)
- 4.13 Lebaka leo le dirilego gore diphoofolo di kwane gore sehlorana se šale gae ke lefe? (2)
- 4.14 Mmutla o ile go bona gore o lemogilwe wa dirang? (2)

Setsopolwa D

Phiri ka go se rate go phalwa a ikemišetša gore le yena ka le le latelago o tla ya a ekiša phukubje mola tseleng. Gwa kwanwa, ya ba molomo wa lehlabula.

Kganthe radihlapi mo a lego gona o befetšwe e le ruri. O rile go goroga gae, a hwetša phukubje a iketše le dihlapi tšela tša gagwe. Mantšiboeng a gona o ile a be a hutšwetša bogobe ka meetse ka go hloka sešeba. A rogana, a rogana, a kgebiša pelo a re: "Fela ke tšeba gabotse gore phukubje o tla boa gape. Eupša a dule a tseba gore pitša ya maano ga e apeuwe gabedi."

Ka le le latelago phiri ka botlaela a leba tseleng. Mola nkabe a lebadiše, lebadi la radihlapi le fole pele! Bojato bo a tshwenya!

Phiri a ya a patlama tseleng bjalo ka ge phukubje a ile a dira. Karikana ya tšwelela. Karikana ge e le kgauswi, phiri ka botlatla a tšoa hlogo gore a e bone gore e tlo feta kae gore e se re mohlomongwe ya mo gata. Kganthe radihlapi kgale a bone phiri. O rile go fihla mo phiri e patlamago a emiša ditonki, a fologa a swere sebepi. A gaša phiri gabedi gararo, a mmoletša gape. Phiri a re ke beta pelo, fela gwa fihla moo a sa hlwego a kgotlelda. Ya ba monna ke gona ge a mo latswa ka sebepi a sa emiše ... dirope tše, mokokotlo, le hlogo ye, a sa hlwe a kgetha. Phiri o rile go kwa di fiša, a ragoga a tsena lešoka.

A napa a nyakana le phukubje gore a itefeletše a thubele pelo godimo ga gagwe.

O rile go mo hwetša moriting wa morula, a re: "Monna, o mpotša maaka! Bona gore ke bjang ka go bethwa ke motho ka sebepi!"

- 4.15 Na phiri o be a ile go dirang tseleng? (2)
- 4.16 Ke lebadi la eng leo radihlapi a bego a na le lona? (2)
- 4.17 Ke ka lebaka la eng phiri a ile a emiša hlogo ge karikana e batamela? (2)
- 4.18 Radihlapi o ile a dirang ge a fihla go phiri? (2)
- 4.19 O bona e ka lebadi la radihlapi le ile la tloga ge a fetša go dira seo se lego go 4.18? Fahlela karabo ya gago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: [40]

KAROLO YA E
DIKANEGELOKOPANA

POTŠIŠO 5

Go tseba mang? – H.H. Ramokgopa

Bala ditsopolwa tše di latelago ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

Setsopolwa A

Sefolo: "O ra ge re ka dirang? Ga ke re o bone batho ba Modimo ba nyakile gohle ka mo nokeng le go ya kua godimo e tšwago, gomme ga go bonale selo. Kgane wena o gopolang?"

MmaSefolo: "O a tseba se se mmakatšago ke gore ge re beile dijo ka mola moraleng mantšiboa gosasa di tsoga di se gona. Nna ke a belaela. Ruri ke a belaela, le ge o ka se nkgolwe, ke a belaela."

Sefolo: "Ga o tsebe se o se bolelago. O ra gore ..." A lebelela mogatšagwe gona ka moo leswiswing le ge a be a sa mmone, a ikhomolela.

MmaSefolo: "Ee, ge ke realo ke ra gore morale re a o notlela ge re eya go robala. Dimpša di ka se tsene ka mola. Taba ye e a mpelaetša. Nke o sepele le barna o botšiše. Re tla no dula ka mo gae re kgomolelane mahlo kganthe batho ba re senyetša motse. Ke a go rapela hle, mogatšaka; sepela le batho. Ga re tsebe; mohlomongwe o ka kwa se sengwe."

Ba gaSefolo ba robala. Go robala re ra gore ba se sa bolela ka gobane boroko bjona ba be ba se sa bo pata ge e sa le go tloga mohlantšha. Ba tsogile e sa le gosasa, bobedi bja bona ba leba moraleng, gomme ba hwetša lebati le sa kgontšwe bjalo ka mehlang. MmaSefolo a kgonyolla ba tsena ba gotetša lebone. A re: "Ga o bone? Ke be ke tlogetše bogobe ka mo poleiting ye ke bile ke khurumetše; ga bo gona. Wena ge o gopola o ra gore bo llwe ke eng? Mpša? Ya boela ya khurumela, ya kgonyolla lebati ya re ge e etšwa ya kgonya gape? Gopola, Sefolo. O gopole kudukudu, o se tšee taba ye wa e dira metlae."

- 5.1 Na ke taba efe yeo e bego e makatša Mmasefolo? (2)
- 5.2 O be a nagana gore go swanetše go dirwe eng ka taba ye? (2)
- 5.3 Ke eng seo se bego se ganetša Mmasefolo kgopolong ya gagwe ya gore bogobe bo jelwe ke mpša? Efa tše PEDI. (4)
- 5.4 Wena ge o gopola bogobe bo ka be bo jelwe ke mang? (2)

Setsopolwa B

Matšašing a a latelago kgaitšedi ya MmaSerwadi le mogweragwe ba tla ba nyaka nku tša bona ka ge a ile a ba botša gore ditonki o di rekišitše a reka dinku ka tšona. Ka beke ya boraro mola Sefala a tlogago le ditonki MmaSerwadi a ba a dio emelela a lata Sefala gore a mo fe dinku tšela tša go šala. Ge a fihla fao a mo hwetša Sefala. Monna wa leleme la boreledi, gomme a re; "Mma, ruri ke go phošeditše kudu; fela e se ka boomo. Ge ke le bjalo ke mo bothateng bjo bogolo. Maloba mo monna o tlile a rekiša kgomo a re o nyaka dinku. Ka mo nea nku tše 6 a sepela. Bjale maabane o tlile le maphodisa mo, ba le mohlaleng wa kgomo yela a go nthekišetša yona; o re nna ke e utswitše mola a nthekišeditše yona. Ke thušitšwe fela ke gore a fihla mo ke be ke na le banna ba kgoro, gomme le bjale ke bona ba neilego maphodisa bohlatse tabeng yeo. Nka be e se be bona le bjale ba ka beba ntshwere. Kgomo yeo ba e gapile. Go šetše nna gore ke yo gapa nku tša ka."
MmaSerwadi: "Wa reng o sa sepela le bona ka nako yona yeo?"

- 5.5 Na dinku tše di nyakwago di be di le kae, gona go tlile bjang gore di be fao? (4)
- 5.6 MmaSerwadi o ile a dirang ge a bona monna wa go reka ditonki a sa boe? (2)
- 5.7 Ka methaladi ye MEBEDI hlaloša karabo ya monna yo ge a botšišwa gore dinku di kae? (4)

Setsopolwa C

T.T.: "Aowa, ke be ke tlilo tšea tšhelete ye Mpšane a nkolotago yona ..."

MmaMpšane: "Tšhelete? Tšhelete? Mpšane o bereka kae? O na le tšhelete? O mo file yona neng? E le ya eng? O re tsoša bošego bjo o nyaka tšhelete go motho wa go se bereke? Re tla go bona gore o tla e tšea kae." Go Mpšane: "O a bereka wena, o tšama o tšea dikoloto go batho? O tla patela ka eng? E be e le tšhelete ya eng? Mpotše! Ke tšhelete ya eng ye ke sa e tšebego? Mpotše!"

Mpšane: "Ke ya hempe yela ..."

MmaMpšane: "Hempe yela ya kgalekgale? Na o e patelela gaka? Ga ke re ke go file tšhelete wa re o ya go patelela hempe go Tompane? O tšere ye nngwe gape? Mpotšhe! E kae?"

Mpšane: "Ke yona yela, mma. Ga ke a tšea ye nngwe."

MmaMpšane: "Oo! mo fe tšhelete ya gagwe ge a sepele. Kgalekgale lela ga o ešo wa mo fa tšhelete ya gagwe? Mo fe gonabjale. Mo fe."
Mpšane a ema fao a lebeletše mmagwe gea omanyaa moo.

MmaMpšane: "O emetšeng moo o phasaletše bjalo ka moloia swaregile? Ke re mo fe tšhelete ya gagwe a sepele."

- 5.8 Na T.T. o be a tšea kae tšhelete? (2)
- 5.9 T.T. le Mpšane ba be ba kolotane bjang? (2)
- 5.10 Na o bona Mampšane e le mosadi wa mohuta mang? Efa boikgopolelo bja gago. (2)
- 5.11 Ke eng seo se bego se befediša Mampšane mabapi le sekoloto se? Efa dintlha tše PEDI. (4)

Setsopolwa D

Barwa ba mokgekolo ka gobane ba be ba dutše gae ba sa bereke Makgowa, ba tsenelela diruiwa tšela, ba hlaba, tše dingwe ba rekiša ba itherela melato ya bona ka tšona, mo mokgekolo a bilego a lahlwa ke leleme tšatši le lengwe a re: "Ka Mmila a ntswetše! Le tla fetša thoto ye ya ka. Le reng le tseneletše dilo o ka re ga di na mong? Le tseneletše leruo le la ka tše o ka rego ke la lena. Aowa! Nka se kgone. Go kaone le be le tša lena, le bapale ka tšona le iketlile. Ka mokgwa wo nka se kgone."

Taba yeo ya napa ya ferehla maikutlo a dingwetši, tša tsenelela barwa ba mokgekolo. Go dula ka fao e no ba go hlwa dipolelong tše di sa felego. Ka dikgwedi tše di latelago gwa fethekgwa gwa foromiwa ditena gwa hlongwa matlema gwa ba gwa rulelwa, gomme barwa ba babedi ba laela mokgekolo gore bjale ba thothela ka malapeng a bona.

- 5.12 Ke dilo dife tše PEDI tše di ilego tša befediša Ngwanammila mabapi le leruo la gagwe? (4)
- 5.13 Ka dintlha tše PEDI hlaloša mantšu a Ngwanammila ge a bona seo se diragalago go 5.12. (4)
- 5.14 Na barwa ba Ngwanammila bona ba ile ba tšea sephetho sefe? (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA E: [40]

PALOMOKA: 80